

ŠTUDIJA DRŽAVE:
SLOVENIJA

**Balkan
Smugg**

Illegal Trade of Tobacco Products:
Smuggling along the Balkan Route

Ekonomski inštitut, Zagreb

Trg J. F. Kennedyja 7
10000 Zagreb, Hrvatska

AVTORJI

Jelena Budak
Goran Buturac
Davor Mikulić
Edo Rajh
Sunčana Slijepčević

OBLIKOVANJE

Vladimir Sukser

TEHNIČNI UREDNIK

Vladimir Sukser

PREVOD IN LEKTURA

Sinonim Translations

ANKETA

Hendal d.o.o.

V studiji so izražena stališča avtorjev, ki ne odražajo nujno stališč Ekonomskega inštituta, Zagreb. Ta studija je del raziskovalnega projekta »Illegal Trade of Tobacco Products: Smuggling as Experienced along the Balkan Route – BalkanSmugg« [Nezakonita trgovina s tobačnimi izdelki: Mnenja o tihotapljenju na Balkanski ruti – BalkanSmugg], ki ga je financiral PMI IMPACT – globalna iniciativa za dodelitev sredstev s strani Philip Morris Internationala (PMI) za podporo projektom, posvečenim boju proti nezakoniti trgovini in povezanimi kaznivimi dejanji. Avtorji so med izvajanjem raziskave ohranili popolno neodvisnost od PMI-ja. V tem dokumentu so izražena stališča in mnenja avtorjev in ne odražajo nujno stališč PMI-ja.

Vsebina

Ključne ugotovitve	2
1. Uvod	4
2. Kadilske navade	5
3. Nakupovalne navade: zakoniti ali sivi trg	7
4. Razpoložljivost cigaret in rezanega tobaka na sivem trgu	10
5. Zapuščanje sivega trga	12
6. Cenovna občutljivost uživanja nezakonitih tobačnih izdelkov	14
7. Mednarodna trgovina s tobačnimi izdelki	16
8. Neprijavljeno delo	20
9. Nesprejemljivost določenih praks v nezakoniti trgovini s tobačnimi izdelki	22
10. Javne predstave in mnenja o sivem trgu	23
Dodatek	25

Ključne ugotovitve

- Izmed 25 % odrasle populacije v Sloveniji, ki kadi, 97 % nakupuje tobačne izdelke pri pooblaščenih prodajnih mestih. Od tega 83 % kadi industrijsko izdelane cigarete, 24 % nakupuje rezani tobak za zvijanje cigaret, medtem ko 18 % nakupuje druge tobačne izdelke.
- Delež kadilcev, ki kadijo rezan tobak in druge tobačne izdelke v Sloveniji, je nad regionalnim povprečjem.
- Delež kadilcev, ki kupujejo tobačne izdelke na sivem trgu, je glede na skupno število kadilcev v Sloveniji najmanjši v regiji.
- Rezani tobak na sivem trgu in industrijsko izdelane cigarete na zakonitem trgu so nadomestki za kadilce v Sloveniji.
- Večina kadilcev v Sloveniji se je preusmerila na sivi trg s tobačnimi izdelki zaradi podražitve cigaret (za 54 %) in gospodarske krize (15 %). Od tega jih 78 % meni, da je ugodna cena glavni razlog za nakup tobačnih izdelkov na sivem trgu.
- Polovica potrošnikov bi zmanjšala nakup rezanega tobaka na sivem trgu, če bi cena cigaret na zakonitem trgu padla. Nižje cene zakonitih tobačnih izdelkov bi spodbudile kadilce k zapuščanju sivega trga.
- Dve tretjini potrošnikov na sivem trgu bi iskalo novo prodajno mesto znotraj sivega trga, če iz nekega razloga ne bi mogli kupiti nezakonitih tobačnih izdelkov na običajnem mestu.
- Kadilci v Sloveniji običajno kupujejo tobačne izdelke na sivem trgu od prijateljev in znancev ali preprodajalcev na ulici. 97 % vseh kadilcev opravlja nakupe tobačnih izdelkov v Sloveniji in le 3 % v tujini.
- Več kot polovica potrošnikov meni, da se razpoložljivost cigaret kot tudi rezanega tobaka na sivem trgu v Sloveniji ni spremenila v zadnjih dveh letih. Približno vsak tretji kupec meni, da obstaja trend povečevanja razpoložljivosti tobačnih izdelkov na sivem trgu.
- Cigarete predstavljajo 92 % vseh uvoženih tobačnih izdelkov v Sloveniji. Slovenija je neto uvoznik tobačnih izdelkov. Trgovinska bilanca glede tobačnih izdelkov je negativna in je leta 2017 znašala 66,4 milijonov EUR, ker je vrednost uvoženih tobačnih izdelkov 37-krat večja od vrednosti izvoza tobaka.

- Sivi trg in neprijavljeno delo sta tesno povezana, ta študija pa nam je omogočila, da ocenimo ponudbo in povpraševanje po neprijavljenem delu v Sloveniji. Več kot 11 % anketirancev je kupilo izdelke, za katere predvidevajo, da so bili proizvedeni z delom na črno. Približno 5 % anketirancev je bilo plačanih za neprijavljeno delo v zadnjih 12 mesecih. Mlajša populacija z višjo stopnjo izobrazbe in visokim dohodkom, je bolj nagnjena k sodelovanju v tako ponudbi kot povpraševanju po neprijavljenem delu v Sloveniji.
- Več kot dve tretjini slovenskih državljanov meni, da je nakup tobačnih izdelkov na sivem trgu s tobačnimi izdelki nedopusten. Nakup ponarejenih znamk cigaret je nedopusten za 70 % državljanov Slovenije.
- Več kot polovica anketirancev smatra, da sivi trg s tobačnimi izdelki povzroča bistveno škodo državnemu proračunu.
- Tri od štirih državljanov Slovenije smatrajo, da je tihotapljenje tobačnih izdelkov del organiziranega kriminala.

1. Uvod

Nezakonita trgovina, sivi trg in tihotapljenje cigaret so že vrsto let prisotni na področju Balkana. Raziskovalni projekt »**Nezakonita trgovina s tobačnimi izdelki: Mnenja o tihotapljenju na Balkanski ruti – BalkanSmugg**«, ki ga je financiral PMI IMPAC, izvajal pa Inštitut za ekonomijo v Zagrebu od julija 2017 do septembra 2019, je ocenjeval nezakonito trgovino s cigareti in drugimi tobačnimi izdelki v sedmih državah na balkanski tihotapski ruti.

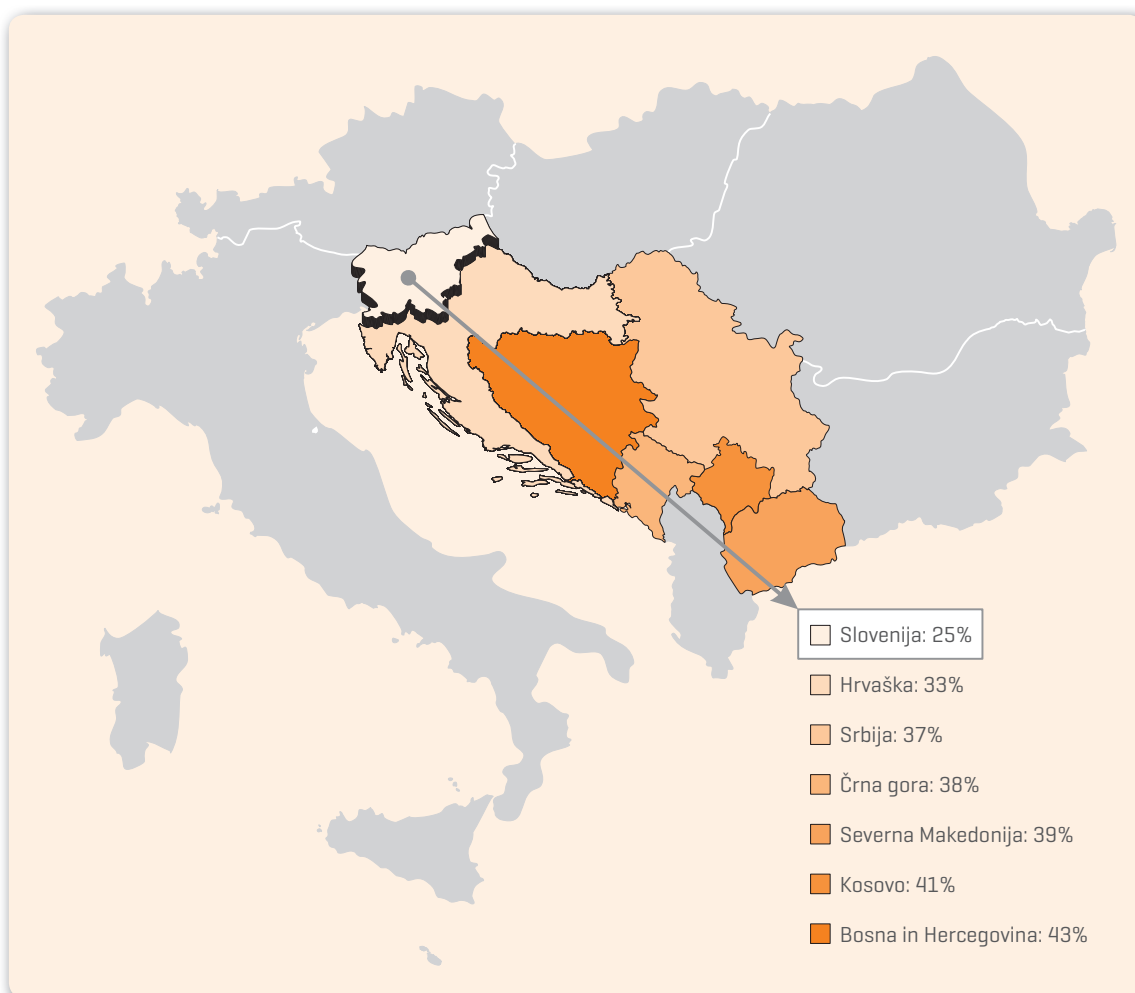
Poseben cilj tega projekta je bil izdelati trdno podlago z dokazi glede nezakonite trgovine s tobačnimi izdelki v Sloveniji, na Hrvaškem, v Bosni in Hercegovini, Srbiji, Črni gori, Severni Makedoniji in na Kosovu. Torej je bistvo te študije raziskava stališč in navad kadilcev, ki kupujejo cigarete na črnem trgu ter mnenj državljanov glede nezakonite trgovine s cigareti in drugimi tobačnimi izdelki. V letu 2018 smo izvedli raziskavo na 3.000 anketirancih po državi, kar je skupaj neto 21.000 anketirancev v regiji.

Študija države BalkanSmugg: Slovenija obravnava ključne ugotovitve glede Slovenije kot ene izmed obravnavanih držav. Študija pojasnjuje navade in prakse kadilcev pri nakupu cigaret in rezanega tobaka, vključno z izkušnjo nakupa tobačnih izdelkov na sivem trgu. Vpogled v lastnosti sivega trga, tipični kupni »paketa« ter v oceno kadilcev glede kakovosti in razpoložljivosti izdelkov na sivem trgu nudi pomembne informacije iz prve roke. Študija raziskuje javno mnenje glede sprejemljivega vedenja v povezavi z nezakonito trgovino s cigareti in tobačnimi izdelki ter javne predstave o negativnih učinkih le teh, zato je naš projekt prva vseobsegajoča študija o nezakoniti trgovini in črnem trgu s cigareti in drugimi tobačnimi izdelki na območju Balkana, ki se ukvarja s problemom z zornega kota tako potrošnikov tobačnih izdelkov kot državljanov. Rezultati so predstavljeni za Slovenijo in, kjer se jo to zdelo smiselno, primerjani z drugimi opazovanimi državami, z namenom ustvarjanja regionalnega konteksta ugotovitev.

Upamo, da bodo zainteresirane strani, vključene v ta projekt, tako kot oblikovalci politik, v rezultatih našli navdih za boj proti nezakoniti trgovini. Končni namen te študije je ozaveščanje glede škodljivosti nezakonite trgovine s cigareti i drugimi tobačnimi izdelki v Sloveniji.

2. Kadilske navade

Slika 2.1. Razširjenost kajenja po državah

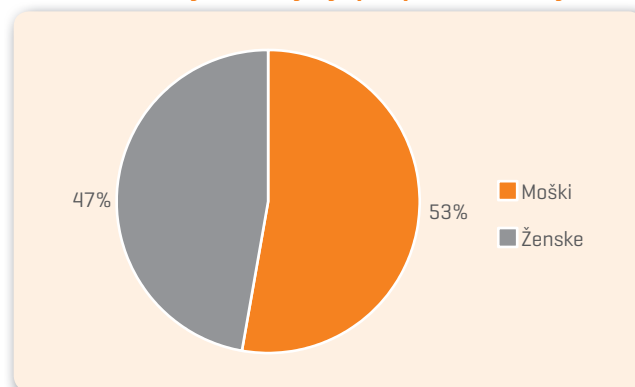
Vir: podatki raziskave.

Razširjenost kajenja v Sloveniji znaša 25 %.

- Podatki raziskave so pokazali, da kadilci tvorijo eno četrtno odrasle populacije v Sloveniji (Slika 2.1.). Natančno 25 % anketiranih oseb nad 18 let je izjavilo, da so kadilci, kar je pod povprečno razširjenostjo kajenja izmed vseh analiziranih držav v regiji [36 %].
- Razširjenost kajenja v Sloveniji je večja med moško kot med žensko populacijo (Slika 2.2.).
- Najbolj priljubljeni tobačni izdelki v Sloveniji so industrijsko izdelane cigarete (Slika 2.3.). **Delež kadilcev, ki kadijo industrijsko izdelane cigarete v Sloveniji, je pod regionalnim povprečjem.**
- Skoraj vsaki četrti kadilec uporablja rezani tobak za zvijanje in polnjenje lastnih doma narejenih cigaret. Druge tobačne izdelke kot so cigare, cigarilosi, tobak v pipi, itd., uporablja 19 % kadilcev, kar je daleč nad povprečjem držav v regiji. Zanimivo je, **da delež kadilcev, ki kadijo rezan tobak in druge tobačne izdelke v Sloveniji, je nad regionalnim povprečjem.**

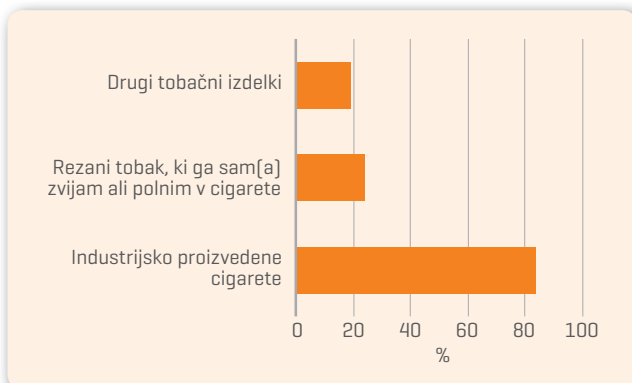
Slika 2.2. Razširjenost kajenja po spolu v Sloveniji

Več moških kot žensk kadi tobačne izdelke.

Vir: podatki raziskave.

Slika 2.3. Kajenje glede na vrsto tobačnih izdelkov

83 % kadilcev uporablja industrijsko proizvedene cigarete.

Več kadilcev uporablja rezani tobak in druge tobačne izdelke Sloveniji kot je povprečje v analiziranih državah.

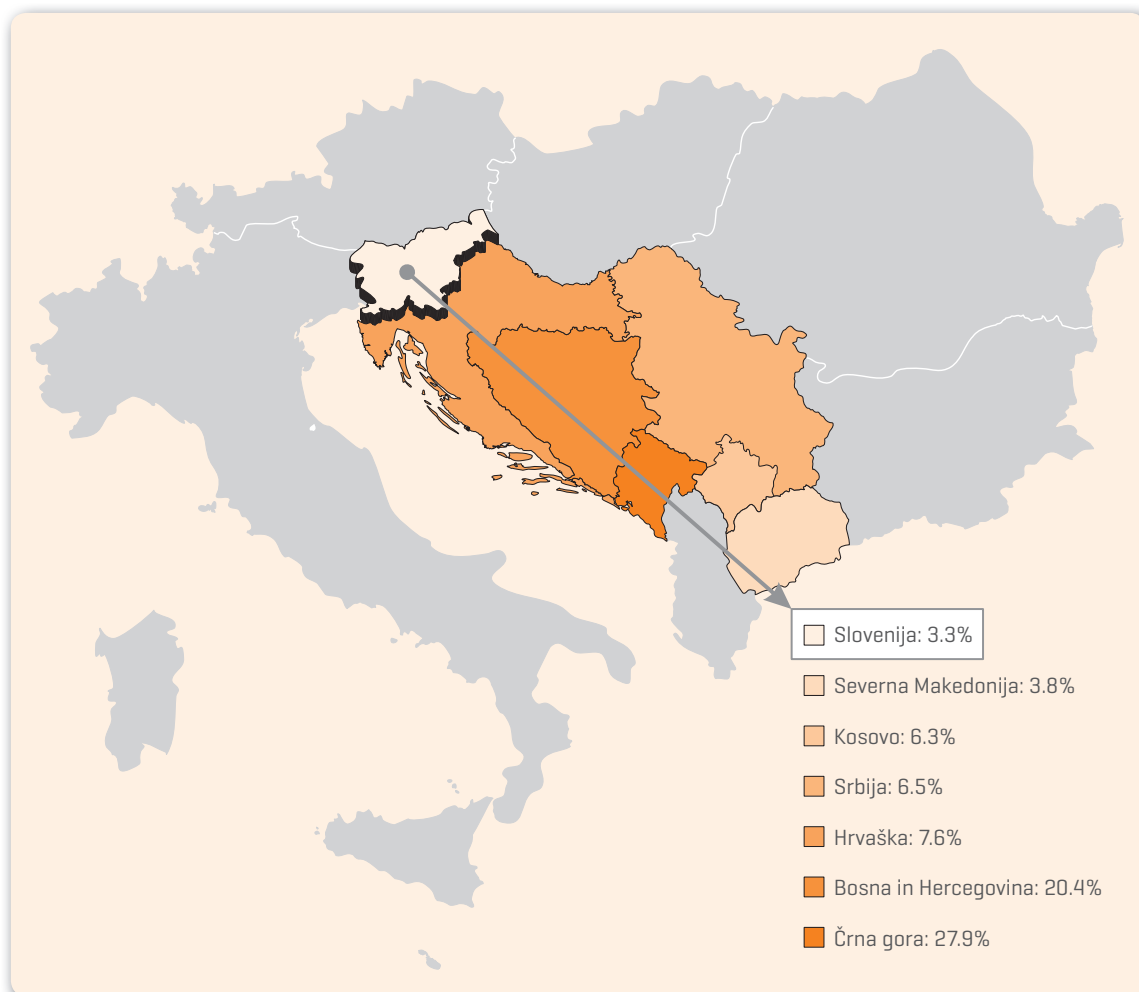
Opomba: več možnih odgovorov. Izraženo v odstotkih kadilcev.
Vir: podatki raziskave.

3. Nakupovalne navade: zakoniti ali sivi trg

- Kadilci v Sloveniji tobačne izdelke večinoma kupujejo pri pooblaščenih prodajnih mestih. **Le približno 3 % kadilcev kupuje tobačne izdelke na sivem trgu, kar je pod regionalnim povprečjem, ki znaša 11 %** [Slika 3.1.].
- **Rezani tobak je glavni izdelek, ki se kupuje na sivem trgu.** Skoraj 60 % kadilcev, ki kupujejo tobak na sivem trgu, nakupuje rezani tobak pri neuradnih dobaviteljih, 34 % od teh pa kupuje cigarete iz industrijske proizvodnje [Slika 3.2.].
- Dva glavna kanala sivega trga v Sloveniji, kjer kadilci kupujejo večinoma nezakonite tobačne izdelke, so prijatelji in znanci [40 %] ter preprodajalci na ulici [21 %] [Slika 3.3.].
- Nakup na sivem trgu je povezan s cenovno konkurenčnostjo tobačnih izdelkov, ki so drugače dosegljivi v navadnih prodajalnah. Večina kadilcev v Sloveniji se je preusmerila na sivi trg s tobačnimi izdelki zaradi podražitve cigaret [za 54 %] in gospodarske krize [15 %] [Slika 3.4.].
- Glavni vzrok za začetek nakupovanja na sivem trgu je za 78 % kadilcev ugodnejša cena tobačnih izdelkov.

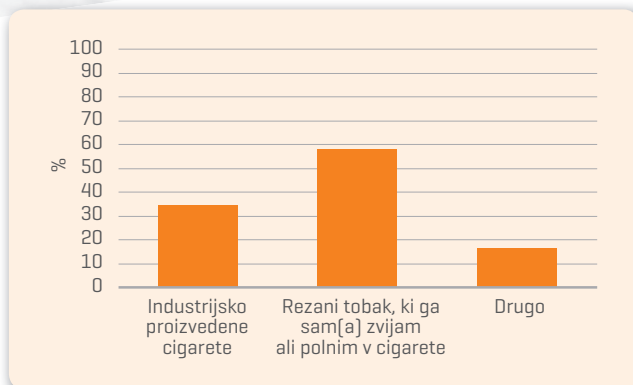
Približno 3 % kadilcev kupuje na sivem trgu, kar je najmanjši delež izmed držav v regiji.

Slika 3.1. Delež kadilcev, ki nakupujejo na sivem trgu po državah

Vir: Podatki raziskave.

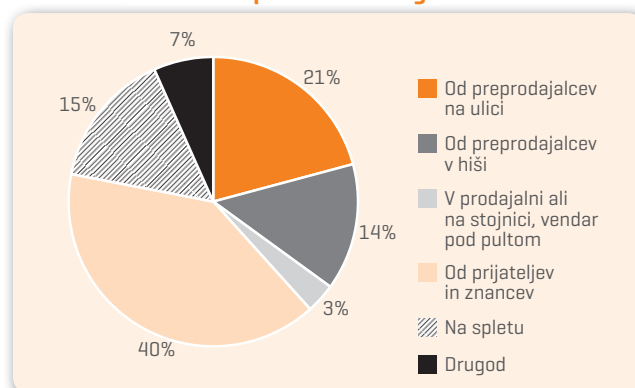
Slika 3.2. **Tobačni izdelki iz sivega trga**

Opomba: več možnih odgovorov.
Vir: Podatki raziskave.

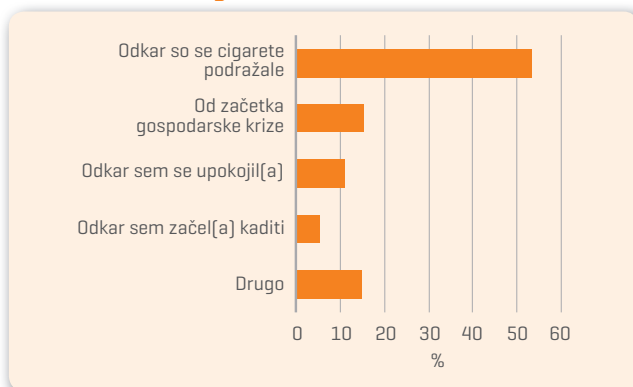
Slika 3.3. **Mesto nakupa na sivem trgu**

Three out of four buyers on the gray market buy their supply of tobacco products from resellers on the street.

Vir: Podatki raziskave.

Slika 3.4. **Od kdaj kadilci kupujejo tobačne izdelke na sivem trgu**

Vir: Podatki raziskave.

4.

Razpoložljivost cigaret in rezanega tobaka na sivem trgu

- Večina anketirancev v Sloveniji je izjavila, da kupuje tobačne izdelke na sivem trgu manj kot enkrat na teden [Slika 4.1.].
- Večina anketirancev je mnenja, da je razpoložljivost cigaret in rezanega tobaka na sivem trgu enaka ali boljša kot dve leti nazaj [Slika 4.2.].
- **40 % kadilcev meni, da so cigarete danes bolj dosegljive na sivem trgu** v primerjavi z dvema letoma nazaj. Prav tako več kot polovica kadilcev ni opazila spremembe v razpoložljivosti le teh na sivem trgu v enakem obdobju.
- Povečana razpoložljivost cigaret na sivem trgu danes v primerjavi z dvema letoma nazaj je pogosteje opažena v Sloveniji, kot je to povprečje v državah v regiji.
- **Skoraj vsak tretji kadilec ocenjuje, da je rezani tobak danes bolj dosegljiv na sivem trgu** v primerjavi z dvema letoma nazaj. Več kot polovica kadilcev pa ocenjuje, da je rezani tobak enako dosegljiv kot dve leti nazaj.
- Povečana razpoložljivost rezanega tobaka na sivem trgu je le malo manj pogosto opažena v Sloveniji, kot je to povprečje v državah v regiji.

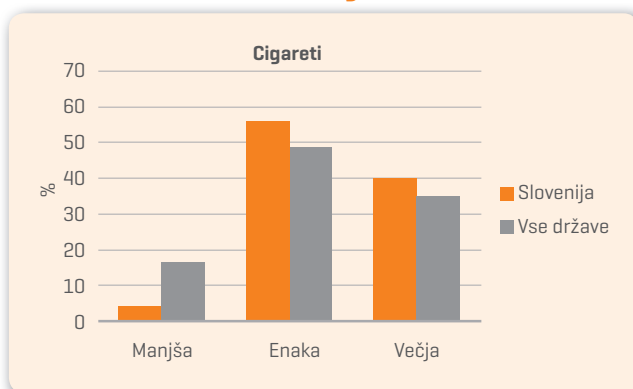
Več kot polovica potrošnikov meni, da se razpoložljivost tobačnih izdelkov na sivem trgu v Sloveniji ni spremenila v zadnjih dveh letih.

Slika 4.1. Pogostost nakupov na sivem trgu

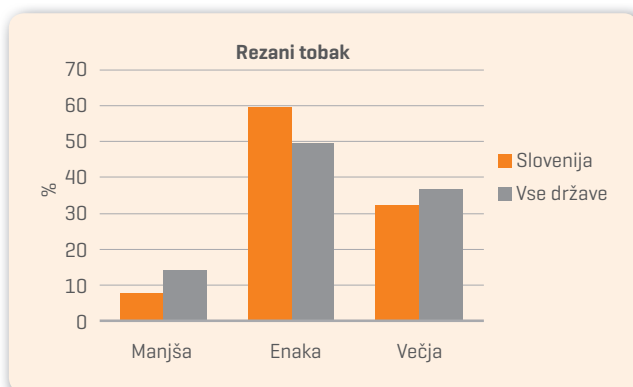
Vir: Podatki raziskave.

Slika 4.2. Trend povečevanja razpoložljivosti tobačnih izdelkov na sivem trgu

V primerjavi z dvema letoma nazaj:

40 % anketirancev ocenjuje, da je razpoložljivost cigaret na sivem trgu boljša.

32 % anketirancev meni, da se je razpoložljivost rezanega tobaka na sivem trgu izboljšala.

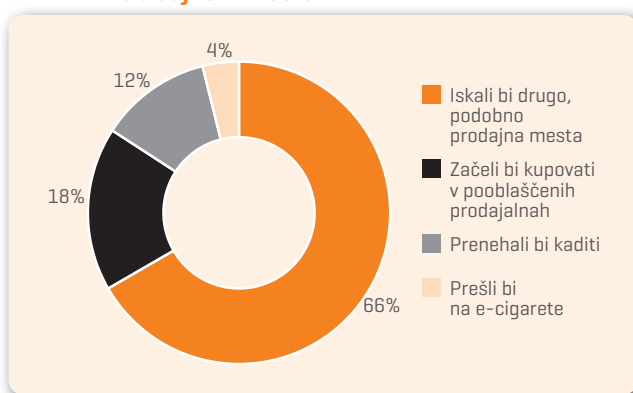
Opomba: V primerjavi z dvema letoma nazaj.
Vir: Podatki raziskave.

5. Zapuščanje sivega trga

- Kupci na črnem trgu so bili vprašani, kaj bi storili, če ne bi mogli kupiti tobačnih izdelkov na svojem običajnem mestu [Slika 5.1.]. Dve tretjini kupcev bi iskali novo prodajno mesto znotraj sivega trga, kar pomeni, da dokler obstaja sivi trg, bo to ostalo preferenčno mesto za nakup tobačnih izdelkov za večino kadilcev, ki sodelujejo v nezakoniti trgovini v Sloveniji.
- Približno 18 % kadilcev bi začelo kupovati pri pooblaščenih prodajalnah in skoraj 12 % bi prenehalo kaditi, če ne bi mogli kupiti tobačnih izdelkov na svojem običajnem prodajnem mestu.
- Skoraj polovica kadilcev v Sloveniji bi prenehala kupovati nezakonite tobačne izdelke samo, če bi prenehali kaditi. Dodatno, skoraj 40 % kupcev bi zapustilo sivi trg, če bi se cene cigaret na zakonitem trgu zmanjšale.
- Uvajanje strogih kazni za kadilce bi motiviralo 7 % kadilcev, da prenehajo kupovati na sivem trgu [Slika 5.2.].

Dve tretjini kadilcev, ki kupujejo na sivem trgu, bi ostali zvesti nezakonitim prodajnim mestom.

Slika 5.1. **Kaj bi kadilci storili, če ne bi mogli kupiti nezakonitih tobačnih izdelkov na svojem običajnem mestu**

Če običajno mesto za nezakonito prodajo ne bo več dosegljivo, bo 18 % kadilcev prešlo na zakoniti trg.

Vir: Podatki raziskave.

Slika 5.2. **Motivacija za zapuščanje sivega trga s tobačnimi izdelki**

Nižje cene zakonitih tobačnih izdelkov bi spodbudile kadilce k zapuščanju sivega trga.

Opomba: več možnih odgovorov.
Vir: Podatki raziskave.

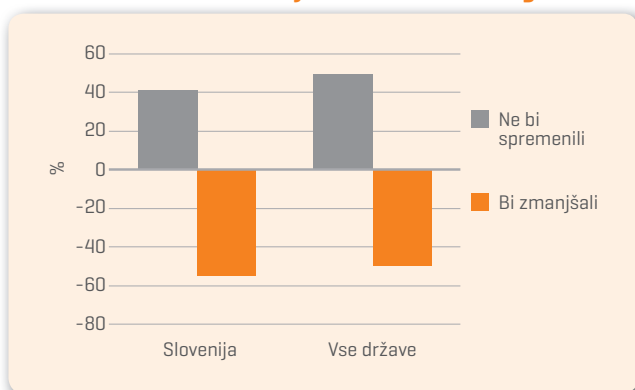
6.

Cenovna občutljivost uživanja nezakonitih tobačnih izdelkov

- Če cena cigaret postane enaka na zakonitem in sivem trgu, več kot polovica kupcev bi zmanjšala uživanje nezakonitih cigaret. [Slika 6.1.]
- Zanimivo je, da 41 % kupcev ne bi spremenilo načina uživanja nezakonito kupljenih cigaret.
- Več kot polovica potrošnikov bi zmanjšala uživanje rezanega tobaka na sivem trgu, če bi cena cigaret na zakonitem trgu padla in postala enaka ceni nezakonito kupljenega rezanega tobaka [Slika 6.2.]. To ukazuje na to, da **kadilci v Sloveniji z rezanim tobakom na sivem trgu nadomeščajo industrijsko izdelane cigarete na zakonitem trgu.**

Uživanje nezakonitih tobačnih izdelkov je občutljivo na cenovne spremembe zakonito kupljenih cigaret.

Slika 6.1. **Cenovna občutljivost nezakonitih cigaret**

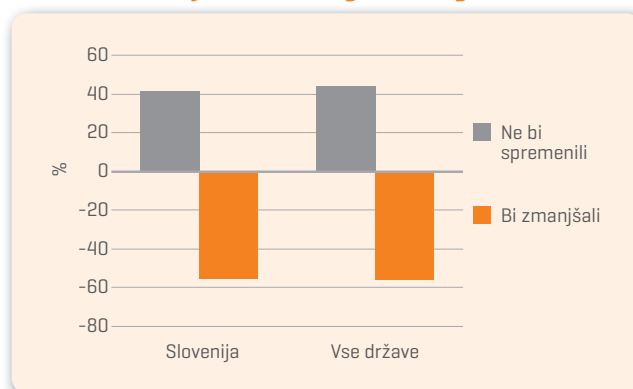

Vir: Podatki raziskave.

55 % potrošnikov v Sloveniji bi zmanjšalo uživanje nezakonitih cigaret, če bi se cena zakonito kupljenih cigaret zmanjšala in se izenačila s ceno cigaret, kupljenih na sivem trgu.

Slika 6.2. **Uživanje nezakonitega rezanega tobaka**

55 % potrošnikov v Sloveniji bi zmanjšalo uživanje nezakonitih cigaret, če bi se cena zakonito kupljenega rezanega tobaka zmanjšala in se izenačila s ceno rezanega tobaka, kupljenega na sivem trgu.

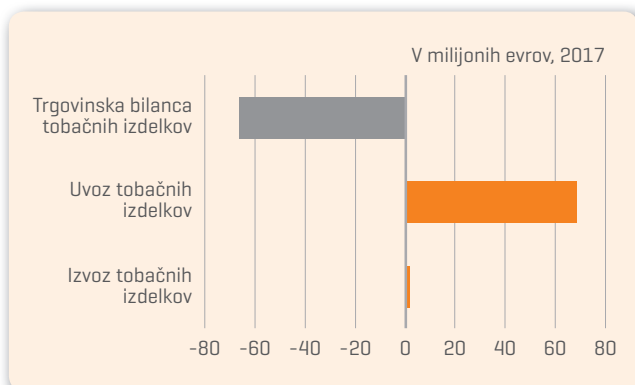
Vir: Podatki raziskave.

7. Mednarodna trgovina s tobačnimi izdelki

**Slovenija je neto uvoznik tobačnih izdelkov.
Cigarete predstavljajo 92 % vsega uvoza
tobačnih izdelkov v Sloveniji.**

- Rezultati raziskave kažejo, da večina **kadilcev v Sloveniji v glavnem kupuje tobačne izdelke na prodajnih mestih znotraj države (97 %)**. Izmed 3 % kadilcev, ki kupujejo tobačne izdelke v tujini, skoraj polovica daje prednost kupovanju v Bosni in Hercegovini (45 %).
- Delež izvoza tobačnih izdelkov je zelo nizek v Sloveniji. V letu 2017 je Slovenija izvezla tobačne izdelke v vrednosti 1,8 milijona EUR. V enakem obdobju je Slovenija uvezla tobačne izdelke v vrednosti 68,3 milijonov EUR, kar je v letu 2017 povzročilo negativno trgovinsko bilanco od 66,4 milijone EUR [Slika 7.1].
- Cigarete zavzemajo največji delež v strukturi uvoza tobačnih izdelkov v Sloveniji. Podatki kažejo, da uvoz cigaret predstavlja 92 % vseh uvoženih tobačnih izdelkov v Sloveniji. Nepredelani tobak predstavlja dve tretjini izvoza tobačnih izdelkov v Slovenijo, zaradi česar je to glavni izvozni tobačni izdelek, nato sledijo cigarete [Slika 7.2].

Slika 7.1. **Trgovina s tobačnimi izdelki v Sloveniji**

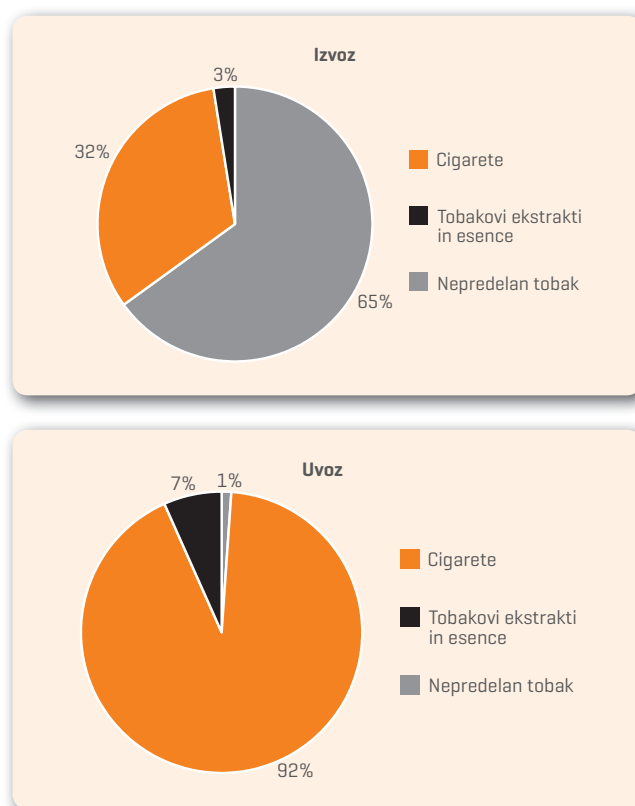

Vir: Izračuni avtorja na podlagi podatkov Eurostat, UN Comtrade in statistike Mednarodnega trgovinskega centra (ITC).

Trgovinska bilanca tobačnih izdelkov je v Sloveniji bila negativna v letu 2017.

Slovenija je izvezla večino tobačnih izdelkov v države v regiji, medtem ko je večina uvoženih tobačnih izdelkov v Slovenijo prišla iz evropskega trga.

Slika 7.2. **Izvozi in uvozi po vrstah tobačnih izdelkov, 2017.**

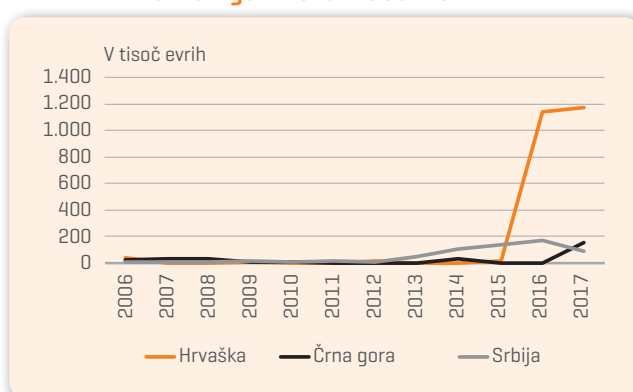

Vir: Izračuni avtorja na podlagi podatkov Eurostat, UN Comtrade in statistike Mednarodnega trgovskega centra (ITC).

- V letu 2017 je Slovenija izvezla 64 % vseh tobačnih izdelkov na Hrvaško [Slika 7.3.]. Čez 80 % vseh izvoženih tobačnih izdelkov je bilo usmerjeno na trge v regiji (Hrvaška, Črne gora, Srbija ter Bosna in Hercegovina). Splošno gledano in v primerjavi z drugimi državami v regiji je slovenski izvoz tobačnih

izdelkov nizek in nihanja so znotraj celega leta znatna. Po letu 2015 se je izvoz tobačnih izdelkov povečal zaradi povečanja izvoza v regijo (predvsem na Hrvaško). Vendar slovenski izvoz tobačnih izdelkov ostaja precej majhen.

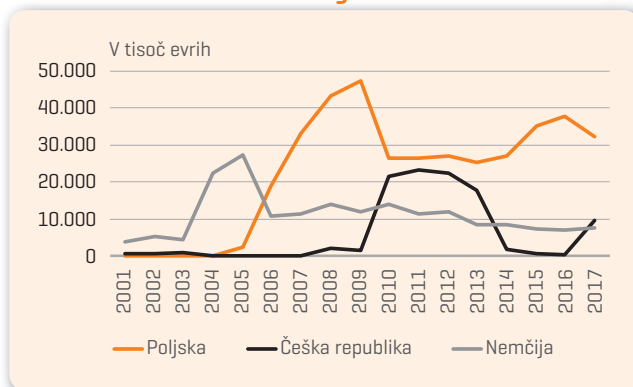
Slika 7.3. **Slovenija izvažata tobačne izdelke na tri vodilne izvozne trge - trendi 2006-2017**

Vir: Izračuni avtorja na podlagi podatkov Eurostat, UN Comtrade in statistike Mednarodnega trgovskega centra [ITC].

Glavna namembne države izvoza tobačnih izdelkov je Hrvaška, največ izvoza pa je iz Poljske.

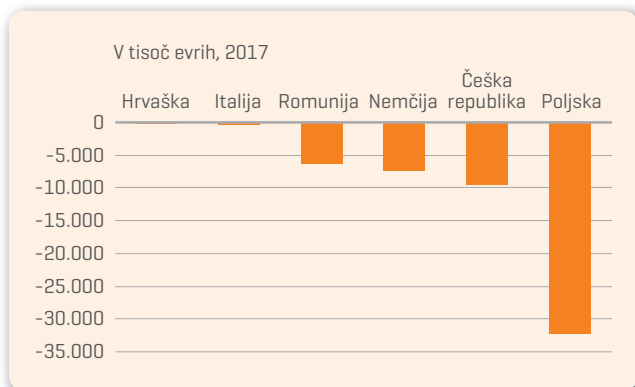
Slika 7.4. **Slovenski uvozi tobačnih izdelkov iz treh vodilnih izvoznih trgov - trendi 2001-2017**

Vir: Izračuni avtorja na podlagi podatkov Eurostat, UN Comtrade in statistike Mednarodnega trgovskega centra [ITC].

- Največji delež uvoza po državah (19 %) zavzema Poljska (Slika 7.4.). Zato je Slovenija s Poljsko dosegla največjo negativno trgovinsko bilanco tobačnih izdelkov (Slika 7.5.). V letu 2017 je negativna trgovinska bilanca tobačnih izdelkov s Poljsko znašala 32,3 milijonov EUR. Vendar se je v letu 2017 uvoz tobačnih izdelkov iz Poljske manjšal, iz Češke republike pa večal. Bistvena negativna trgovinska bilanca se prav tako opazi na Češkem.

Slika 7.5. **Trgovinska bilanca tobačnih izdelkov po državah**

Vir: Izračuni avtorja na podlagi podatkov Eurostat, UN Comtrade in statistike Mednarodnega trgovinskega centra (ITC).

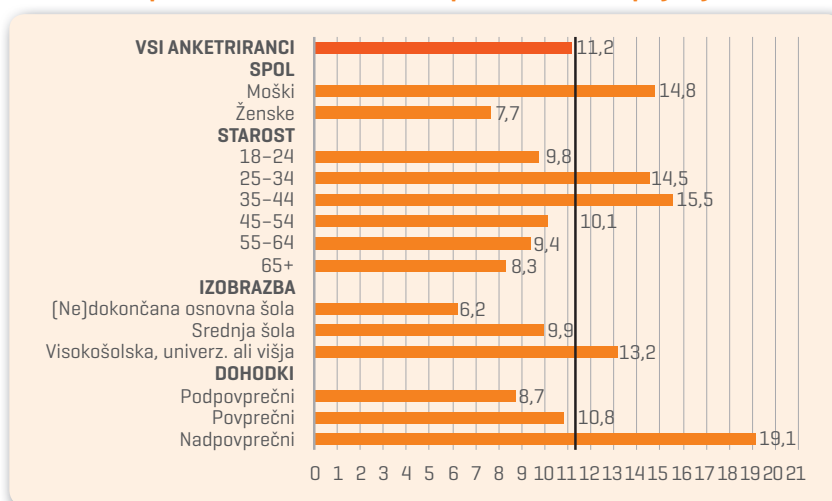
Države iz regije so namembni kraji za izvoz slovenskih tobačnih izdelkov, vendar je to zelo majhna količina v primerjavi z izvozom drugih držav v regiji.

8. Neprijavljeno delo

Približno 5 % odraslega prebivalstva v Sloveniji je prejelo dohodke od neprijavljenega dela v zadnjih 12 mesecih ter več kot 11 % je kupilo izdelke, za katere menijo, da so bili proizvedeni z delom na črno.

- Sivi trg tobачnih izdelkov je del sive ekonomije z vidika davčne utaje ter posledica neprijavljenega dela. Tihotapci, prodajalci in preprodajalci tobачnih izdelkov na sivem trgu prejemaajo neprijavljen dohodek iz naslova neprijavljenega dela.
- **Obseg neprijavljenega dela v Sloveniji** se v raziskavi oceni z vidika ponudbe in povpraševanja.
- Rezultati raziskave so pokazali, da je **več kot 11 % odraslega prebivalstva v Sloveniji že kupilo izdelke**, za katere so lahko upravičeno domnevali, da **dohodek od prodaje le teh ni bil v celoti prijavljen** davčnim ali organom socialne varnosti [Slika 8.1.].
- Nagnjenje k nabavi izdelkov od enot, ki sodelujejo v neprijavljenem delu, je bistveno večje pri moški populaciji [14,8 % v primerjavi s 7,7 % pri ženskah]. Povpraševanje po izdelkih od enot, ki sodelujejo v neprijavljenem delu, je manj izrazito pri starejšem prebivalstvu.
- V nasprotju s prejšnjimi študijami, kjer se neprijavljeno delo običajno smatra za socialni blažilec, rezultati raziskave za Slovenijo kažejo, da so **osebe z višjo izobrazbo in nadpovprečnimi dohodki bolj naklonjene k nabavi izdelkov in storitev, ki so povezane z neprijavljenim delom**.

Slika 8.1. Kupci izdelkov, ki bi lahko bili proizvedeni z neprijavljenim delom

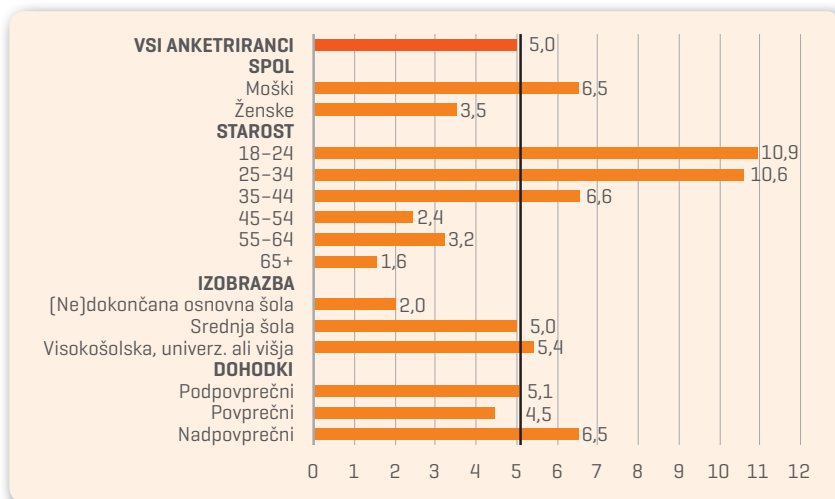
Kupci izdelkov, ki so povezani z neprijavljenim delom so bolj izobraženi in premožni.

Opomba: Odstotek ljudi, ki so nabavili kakršenkoli izdelek, za katerega so lahko upravičeno domnevali, da je rezultat neprijavljenega dela.

Vir: Podatki raziskave.

- Na podlagi lastnih izjav anketirancev je približno **5 % odraslih Slovencev, poleg svojih rednih dejavnosti prejelo plačilo za neprijavljeno delo** v denarju ali v blagu v zadnjih 12 mesecih [Slika 8.2].
- Kot v primeru povpraševanja po neprijavljenem delu, **nagnjenje k povpraševanju po neprijavljenem delu je večje pri moških in populaciji, mlajši od 45,** tako kot pri populaciji z višjimi dohodki.
- Sodelovanje posameznikov z osnovno šolo ali manjšo izobrazbo v ponudbi neprijavljenega dela je pod povprečjem, kar pomeni, da **kompleksnejše veščine povečujejo možnosti v iskanju sekundarne zaposlitve**, ne le v rednem, temveč tudi v skritem delu gospodarstva.

Slika 8.2. Del prebivalstva, plačanega za neprijavljeno delo v zadnjih 12 mesecih

Mlado prebivalstvo je glavni ponudnik neprijavljenega dela v Sloveniji. Ena izmed devetih ljudi starosti 18 - 24 je bila plačana za neprijavljeno delo v zadnjih 12 mesecih.

Opomba: Posamezniki, ki poleg rednih dejavnosti, opravljajo tudi neprijavljeno delo v zadnjih 12 mesecih, za katero so bili plačani v denarju ali v blagu.

Vir: Podatki raziskave.

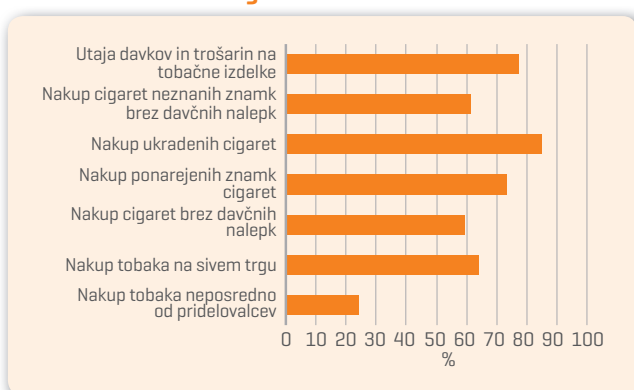
9.

Nesprejemljivost določenih praks v nezakoniti trgovini s tobaknimi izdelki

- Večina prebivalcev Slovenije (več kot 85 %) misli, da je nakup ukradenih cigaret nesprejemljiv ali popolnoma **nesprejemljiv** [Slika 9.1.].
- Utaja davkov in trošarin na tobakne izdelke je nesprejemljiva za 77 % prebivalcev Slovenije.
- Več kot 70 % anketirancev meni, da je nesprejemljivo kupovati **ponarejene** znake cigaret.
- Prebivalci Slovenije imajo, čeprav v manjši meri (okoli 60 %), negativno mnenje tudi glede zlorabe pri nakupu cigaret brez davčnih znamk.
- 64 % Slovencev meni, da je nakup tobaknih izdelkov na sivem trgu nedopusten.
- Nasprotno temu, skoraj polovica prebivalcev Slovenije meni, da je sprejemljivo kupovati tobak neposredno od pridelovalcev.

Na splošno obstaja negativno javno mnenje glede nezakonite trgovine s tobaknimi izdelki, razen v primeru kupovanja rezanega tobaka neposredno od pridelovalcev.

Slika 9.1. **Nesprejemljivost določenih praks glede nezakonitega tobaka**

Vir: Podatki raziskave.

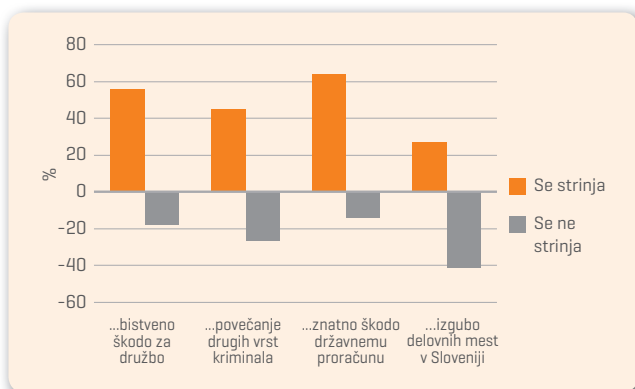
Nakup tobaknih izdelkov na sivem trgu je nedopusten za skoraj 64 % prebivalcev.

10. Javne predstave in mnenja o sivem trgu

- Več kot 63 % prebivalcev Slovenije se strinja, da sivi trg s tobačnimi izdelki povzroča **bistveno škodo državnemu proračunu** [Slika 10.1.].
- Več kot polovica prebivalcev Slovenije meni, da sivi trg tobačnih izdelkov prav tako povzroča bistveno škodo družbi.
- Približno 44 % anketirancev je ugotovilo, da obstaja povezava med sivim trgom s tobačnimi izdelki in drugimi vrstami kriminala ter menijo, **da sivi trg s tobačnimi izdelki povzroča povečanje drugih vrst kriminala**.
- Samo 27 % anketirancev meni, da sivi trg s tobačnimi izdelki povzroča izgubo delovnih mest v Sloveniji.
- Večina anketirancev v Sloveniji [74 %] ima negativno predstavo o tihotapljenju tobačnih izdelkov in meni, da le to predstavlja sestavni del organiziranega kriminala [Slika 10.2.].

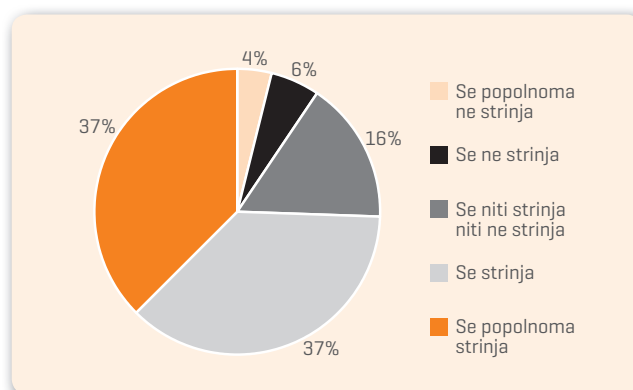
Večina Slovencev nasplošno prepoza negativne učinke sivega trga s tobačnimi izdelki.

Slika 10.1. **Sivi trg s tobačnimi izdelki povzroča...**

Vir: Podatki raziskave.

Slika 10.2. **Tihotapljenje cigaret in tobaka je organizirani kriminal**

Tri od štirih državljanov Slovenije smatra, da je tihotapljenje tobačnih izdelkov del organiziranega kriminala.

Vir: Podatki raziskave.

Dodatek

Preglednica A1. **Podrobnosti raziskave**

Obdobje raziskave	februar – april 2018
Ciljna populacija	Rezidenčno prebivalstvo Slovenije: starostna skupina nad 18 let, kvota kadilcev sorazmerna s stopnjo razširjenosti kajenja na državni ravni [24,9 % za moške, 24,4 % za ženske] podatki TGI za leto 2017
Načrt vzorca	Naključno vzorčenje Nacionalno reprezentativen vzorec
Kontrola kakovosti	Kontrola kakovosti zbranih podatkov je opravljena s ponovnim kontaktiranjem anketirancev in navzkrižnim preverjanjem odgovorov na izbrana vprašanja z odgovori iz prvotnega razgovora Najmanj 25 % anketirancev je bilo kontrolirano Logična preverjanja so bila opravljena na končnem sklopu podatkov
Neto velikost vzorca	3.008
Stopnja odziva	7,0 %
Metoda	CATI [Computer Assisted Telephone Interviewing - Računalniško podprto telefonsko anketiranje]

